

Sámoval říše, VM, Přemyslovci, Uhry, Polsko, Byzanc

Sámoval říše (623/29 – 658/59), zkrátka 7. st.

- Slované
  - původní sídla mezi Vislou a Dněprem
  - jdou na území, kde dříve byli Germáni
  - přichází ve vlnách v 6. st.
- **Kosmas** (1045 – 1125): literární fikce
- byzantští historici: **Prokopios**, **Jordanes**, Slované ~ Venedové, Autové
- nejvýznamější zdroj informací: *Historia Francorum*, autor **Fredegar**
- polyteismus (Perun, Dažbog, Veles, ...), kmenoví náčelníci
- obživa: pěstování olivovin, luštěnin, keramika pražského typu – na hrnčířském kruhu, rybolov, *brtnictví* = sběr včelího medu
- *polozemnice* – příbytek zapuštěný do země
- 576 Avari přichází do Maďarska = Panonie
- (620) protiavarské povstání, svrnutí nadvlády Avarů
  - **Sámo** (623 – 658) několikrát porazil Avary, proto si ho zvolili za „krále“
- 631 BITVA U WOGASTISBURGU, porážení **Dagoberta z Meroveovců** (Franská ř.)
  - **Dagobert I.** si myslel, že na kupcích, kteří prochází přes S. ř. je pácháno zlo, proto záminka k bivě
  - problém s Avary končí na sklonku 8. st. díky tažení **Karla Velikého**, 3 tažení, zbavení Evropy nebezpečí Avarů

Velká Morava

Vznik

- Moravské knížectví, **Mojmír**; Nitranské knížectví, **Pribina**
- křesťanství
- Mojmír pokřtěn v Pasově biskupem **Reginhardem**
- 833 Mojmír ovládl území Pribiny, t. j. Nitranské knížectví, vyhnal ho → základy VM
  - informace máme od: **Konstantina Porfyrogennéta** – byzantský císař, vládl v 1. pol. 10. st.
  - *Letopisy (anály) Fuldské*

Mojmír I. (833 – 846)

- 843 VERDUNSKÁ SMLOUVA, rozpad Franské říše, Frankové velkým nebezpečím
- uznává svrchovanost východofanského panovníka, platil tribut, aby neútočili

Rastislav I. (846 – 870)

- nechce platit tribut, chce VM vymanit z franského vlivu
  - vyhnal franské a bavorské duchovenstvo (protože šíří v latině)
- (861) obrací se na papeže **Mikuláše I.**, jestli by mu neposlal nějaké duchovenstvo, odmítá
- (863) obrací se na **Michala III.**, ten mu pošle **Konstantina** (vystudoval teologii, filozofii, literaturu) a **Metoděje** (právníké vzdělání), pochází ze Soluně

Bratři ze Soluně

- vytvořili *hlaholici*, přeložení částí bible, mluví staroslověnsky
- *Proglas* = předzpěv k Evangelium, Kyjevské listy
- *Zákon sudnyj ljudem*
- zakládají církevní školy
- přinesení ostatků sv. Klimenta
- jejich působení trnem v oku tzv. *trojjazyčníkům* (lidé vedoucí bohoslužby v latině, řečtině a hebrejštině), kteří na ně útočí → vydají se do Říma

867 Řím, staroslověnština potvrzena jako plnoprávný bohoslužebný jazyk (Hadrián II.)

(869) Konstantin – Cyril umírá

- na Moravu se vrací jen Metoděj, který byl potvrzen Moravsko-panonským arcibiskupem

880 bula *Industria tuae* opět potvrzuje platnost staroslověnštiny

Svatopluk (871 – 894)

- Rastislavův synovec
  - skončil ve vězení, na jeho místo dosazení Vilém a Englišalk
  - oni požádali Svatopluka, aby jim pomohl v bojích, ten však přeběhl k Moravanům, porazili a vyhnali Franky
- (874) FORCHEIMSKÝ MÍR, Svatopluk slibuje, že bude odvádět mírový tribut Frankům, za odměnu získá nezávislost
- v této době se vrací Metoděj, překlad bible do staroslověnštiny, později zničeno
- (883) křest Bořivoje a Ludmily
- nitranský biskup **Wiching** chce na VM latinské bohoslužby
  - maximální územní rozsah: Čechy, Morava, Lužice, Slezsko, Krakovsko, Panonie
- (885) smrt Metoděje, jejich žáci vyhnáni do Bulharska, na jeho místo latinští kazatelé

Mojmír II. (894 – 906)

- období vnitřních rozkladů, útoky z Východofranské říše, odtrhnutí Čech od VM

906/7 vpád Maďarů → konec VM

Kultura

- *hradiště* – centra řemesla, obchodu (Staré město u Uherského Hradiště, Valy u Mikulčic, Děvín, ...)
- řemeslo, šperkařství, křesťané → kostrové hroby
- architektura: dlouhé kostely (Kopčany – kostel sv. Markéty), baziliky, rotundy
- *gombíky* = knoflíky
- hrnčířský kruh
- směnný obchod, později první platidla *platýnky*, kůže, hřivny železa

Český stát

Přírodní podmínky

- nížiny, husté a nepropustné lesy → přirozená hranice
- *trojpolní systém* – lada, ozim, jař
- keramika, textilie, směnný obchod
- půdu vlastní šlechta, lidé si ji pronajímají za *rentu*
- *rustikál* = půda, kterou si vesničané pronajímají od šlechty
- *dominikál* = půda, kterou vlastní šlechta (zámky, statky krále)
- kolem vesnic pastviny ve společném majetku obce
- obchodníci v podhradí

Osídlení

- Charváti (V Čechy) – Libice nad Cidlinou, vládnu Slavníkovci
- Čechové (střední Čechy) – Budeč, Levý Hradec, vládnu Přemyslovci
- Přemyslovci název od Přemysla Oráče, postupně sjednotí ostatní kmeny

poč. 9. st. **Karel Veliký** vtrhne do Čech, vynutí si *tribut* = poplatek za to, že na ně nebude útočit

845 bylo v Řezně pokřtěno 14 českých kmenových knížat

2. pol. 9. st. sjednocovací proces: prostor Čech ovládl kmen Čechů, vládnu Přemyslovci

- legendární knížata: Přemysl, Nezamysl, Mnata, Vojen, Vnislav, Křesomysl, Neklan, Hostivít, ...

Bořivoj (867 – 894)

- manželka Ludmila
- zástupce Svatopluka – knížete VM v Čechách

883 křest

- stavba rotundy sv. Klimenta – první křesťanský kostel v Čechách, začátek stavby Pražského hradu, kostelík Panny Marie
- synové: Spytihněv a Vratislav

Spytihněv (894 – 915)

- dostává se na trůn, když Svatopluk umírá
- odtrhne Čechy od Velké Moravy
- rotunda na Budči sv. Petra a Pavla, budování Pražského hradu
- základy státní správy

Vratislav (915 – 921)

- manželka Drahomíra (nechala zavraždit Ludmilu, prohlášena za svatou)
- dva synové: Václav a Boleslav
- úspěšné boje s Maďary

Svatý Václav (921 – 935)

- nastupuje mladý
- o vliv na Václava bojují matka Drahomíra s babičkou Ludmilou
- Drahomíra nechala Ludmilu uškrtit šálou
- současník Jindřich I. Ptáčník, pokračování v placení mírového tributu

28.9.935 Boleslav ho poslal do Mladé Boleslavi, u kostela na něj zaútočil mečem, zabili ho jeho družiníci, popsáno v Gumpoldově legendě

- prohlášen za svatého, patron českého národa

Boleslav I. (935 – 972) Ukrutný

- stabilizace země, hospodářství, vybírání daní
- současník Otty I.
- nezávislost na SŘŘ, nechce odvádět tribut

955 BITVA U LEŠSKÝCH POLÍ, porážka Maďarů

- expanze do Moravy, Slezska, Krakovska, povodí řeky Váhu
- budování hradske správy, v rukou kastelánů
- *stříbrný denár* = první přemyslovská mince
- děti: **Doubravka** (provádala se za Měška z rodu Piastovců) – zakladatelé polského státu; **Mlada** (abatýše benediktinek při sv. Jiří); **Boleslav**

Boleslav II. (972 – 999) Pobožný

973 vznik biskupství v Praze, první biskup **Dětmar**, druhý **sv. Vojtěch** ze Slavníkovců (pohřben v Hnězdně), později zřízeno arcibiskupství: arcibiskup **Radim**

- expanze na Východ až ke Lvovu
- podpora příchodu benediktínů, klášter v Břevnově

28.9.995 VYVRAŽDĚNÍ SLAVNÍKOVců V LIBICI při oslavách sv. Václava

Krise Českého státu

- boj o moc: **Boleslav III. Ryšavý** je krutý, neschopný vs. **Jaromír** vs. **Oldřich**
- této situaci využívá **Boleslav Chrabrý** (syn Doubravky a Měška, polský král), Vladivoj posílá vládnout do Čech, umírá
- poté Jaromír, následně Oldřich, který vyvede Čechy z krize

Oldřich (1012 – 1033)

- potká Boženu, s ní má syna Břetislava
- vyhnal Poláky z našeho území

(1019) znovu definitivně připojil Moravu

- Sázavský klášter, benediktíni, slovanská liturgie

Břetislav I. (1035 – 1055), český Achilles

- stabilizace Českého státu
- manželka **Jitka ze Svinibrodu**, unesl si ji z kláštera, pět synů

1039 POLSKÉ TAŽENÍ, dobyl Slezsko a Krakovsko; velká kořist

- nad hrobem Vojtěcha v Hnězdně pronesl tzv. *Břetislavovy dekrety* = nejstarší český právní dokument (křesťanský způsob života)

1054 *stařešinský řád* = nejstarší člen rodu má právo na vládu; pro zbylé zřídil na Moravě tzv. *údělná knížectví*: Brněnské, Olomoucké, Znojenské

- Rajhradský klášter
- několik bitev proti císaři SŘŘ Jindřichu III., neúspěšné

Vratislav II. (1061 – 1092)

- sídlo přesunul na Vyšehrad
- bazilika sv. Petra a Pavla na Vyšehradě
- nejstarší pražská rotunda – rotunda sv. Martina
- zřízení olomouckého biskupství

1085 královský titul od Jindřicha IV. (za pomoc v boji o investituru), jako první český král

- *Kodex vyšehradský*
- po jeho smrti probíhají boje o moc mezi jeho dětmi

Soběslav I.

- Vratislavův nejmladší syn

1126 v BITVĚ U CHLUMCE U NAKLÉŘOVSKÉHO zastavil vpád vojáků SŘŘ pod vedením Lothara, budoucího císaře

- buduje opevnění Pražského hradu, rotunda sv. Jiří na Řípu

Vladislav II. (1140 – 72)

- vnuk Vratislava II., druhý český král

1147 DRUHÁ KŘÍŽOVÁ VÝPRAVA

1158 získal královského titulu od Fridricha Barbarossy

- manželka **Judita**, iniciovala stavbu Juditinu mostu
- rotunda sv. Kateřiny ve Znojmě, vznik řady klášterů
- reformní řády: premonstráti, cisterciáci, johanité – vychází z benediktínů

1172 se vzdává svého královského titulu ve prospěch syna **Bedřicha**

1182 Fridrich Barbarossa využívá situace, odtrhl Moravu – markrabství moravské (Konrád II. Ota), je přímo podřízená jemu, povýšil biskupa pražského na říšské kníže, též podléhá jemu

1189 *Statuta Conradi* = kodifikace zvykového práva Konrádem II. Otou, přiznal šlechtě dědictví půdy

Přemysl Otakar I. (1197 – 1230)

- stabilizace země

1212 ZLATÁ BULA SICILSKÁ = definitivně Přemyslovcům přiznán dědičný titul krále, anulováno odtržení Moravy, český král si může vybírat biskupy

- manželka **Konstancie Uherská**, spojována se vznikem kláštera Porta Coeli

Uherské království

Obecně.

896 příchod ugrofinských kočovníků pod vedením **Arpáda**

- 7 staromaďarských kmenů
- stáli u zániku Velké Moravy

955 BITVA NA ŘECE LECHU zastavení Maďarů Čechy a Otou I., stáhnou se do Panonie

965 **Gejza z Arpádovců** zakládá první Uherské knížectví, opírá se o křesťanství, šíří ho Vojtěch

Vajko = Štěpán I. Svatý (997 – 1038)

- syn Gejzy

1000 první Uherský král

1000 v Ostrřihomi zřízeno arcibiskupství

- vyhnal Boleslava Chrabrého ze Slovenska; připojuje území Slovenska, Sedmihradsko
- *komitáty* = *župy* = základní správní jednotka, *župani* = královští úředníci
- prohlášen za svatého, svatoštěpánské korunovační klenoty

11. – 12. st.

- připojení Slovenska Slovinska, Slavonie, Chorvatska, Dalmácie

13. st.

1222 ZLATÁ BULA **Ondřeje II.** = osvobození církve a šlechty od daní, dědičně dědí majetky

- **Béla IV.:** boje proti Tatarům
- stát se stabilizoval díky německé kolonizaci

1260 BITVA U KRESSENBRUNNU Béla proti Přemyslu Otakaru II., Béla prohrál

- poslední Arpádovec: **Ondřej III.**

Polské království

Obecně.

- Slezané, Vislané (Krakov), Pomořané, Polané (SZ, Hnězdno)
- tyto kmeny sjednotil **Měšek** z Piastovců (963 – 992), manželka Doubravka (dcera Boleslava I.) – šířitelka křesťanství
- sídelní město: Hnězdno
- oráč Piast

Boleslav Chrabrý (992 – 1025)

- zahájil expanzi:
  - na východ, až do Kijeva
  - na západ, Lužice

(1018) BUDYŠÍNSKÝ MÍR s Jindřichem II.

- nadstandartní vztahy se Silvestrem II.

(1000) v Hnězdně zřízeno arcibiskupství při hrobu sv. Vojtěcha, arcibiskup **Radim** (nevlastní bratr Vojtěcha)

(1025) na konci života královský titul → první polský král

- soustava hradů

11. st.

1038 sídelním místem Krakov

1039 získá Krakovsko, Hnězdně Břetislavem I.

12. st.

(1076) **Boleslav II. Smělý**: titul krále polského

- **Boleslav III. Křivoústý**: zánik jednotného Polského státu

(1138) nástupnický řád, kdo bude kde vládnout

13. st.

Konrád Mazovský

1226 pozval do země řád německých rytířů, aby šířili křesťanství → ovládli Prusko

- porážka až v BITVĚ U GRUNWALDU

Jindřich II. Pobožný

1241 porážka Mongolů v BITVĚ U LEGNICE

Byzantská říše

Obecně.

- Východořímská říše (vznik 395), od 12. st. Byzantská
- Konstantin I. založil Byzantion
- považují se za následníky Římanů
- pojítkem křesťanství, liturgickým jazykem *řečtina*
- města: **Konstantinopol** (správní centrum), Antiochea, Nikaia
- textilnictví, zlatnictví, hedvábí, mince
- absolutismus

Justinián I. (527 – 565)

- nejvýznamnější panovník
- chce obnovit území celé Římské říše → expanzivní politika
- manželka **Theodora**
- vykupoval mír tributem Novoperské říši

532 POVSTÁNÍ NIKÁ, ustál

- expanze: Apeninský pol. Středomořské ostrovy, S Afriky; obnovil území Římské říše
- *Corpus iuris civilis* (svod občanského práva) – soupis římského práva
- theokratický absolutismus, považoval se za „prodlouženou ruku boha na zemi“

529 zákaz pohanských škol (i té v Athénách)

- bazilika San Vitale v Ravenně s krásnými mozaikami
- *césaropapismus* = způsob vlády, není jen v čele moci světské, ale i církevní

Velké schizma

- **Mikuláš I.** vs. **Fótios**, navzájem se sesadili

1054 VELKÉ SCHIZMA: křesťanská církev se roztrhla na dvě části (Z – papež, latina; V – ortodoxní, Kristus je lidské podstaty)

- misie: Velká Morava 863, Bulharsko, Kyjevská Rus 988

7. – 11. století, krize

- ze severu příchod Bulharů pod vedením chána **Asparucha**, z jihu příchod Arabů
- *ikonoklasmus* = obrazoborecké hnutí, odmítá zobrazování svatých v kostelech atd.

1071 BITVA U MANTZIKERTU: seldžúckí Turci porazili byzantskou armádu

1204 ČTVRTÁ KŘÍŽOVÁ VÝPRAVA, vtrhli do Byzance, zlikvidovali Cařihrad, na místě Byzance vzniká latinské císařství, Byzantinci se stáhli do Nikajského císařství

1261 obnovení Byzantské říše

1453 vyvrácení Byzantské říše Turky

Kultura

- architektura: půdorys tvar kříže, mozaiky, hodně zlata
- výborné školství, vysoká úroveň práva, medicíny, přírodních věd
- literatura: Jordanes, Prokopios, Jan Zlatoústý
- byzantský sloh: sv. Sofie v Kyjevě, San Vitale v Ravenně, ...